

*Filologiya*

УДК 821.512.133 (09)

**POSSIBILITIES OF QUATRAIN AND SAYKALI'S MASTERY**

**ТЎРТЛИК ИМКОНИАТЛАРИ ВА САЙҚАЛИЙ МАҲОРАТИ**

**ВОЗМОЖНОСТИ ЧЕТВЕРОСТИШИЯ И МАСТЕРСТВО САЙКАЛА**

**Маматқулов Музаффар Раҳмонқулович**

Гулистон давлат университети, 120100. Сирдарё вилояти, Гулистон шаҳри, IV микрорайон

**E-mail:** [mamatqulov1973@mail.ru](mailto:mamatqulov1973@mail.ru)

**Abstract.** The quatrain has long been considered one of the most common poetic forms in the samples of our oral and written literature. In addition to their independent use, they can perform an important poetic function as part of literary works. The article considers reflections on the role of the quatrain in the composition of three-dimensional works. Saikali's poem "Bahrom and Gulandom" was chosen as the object for this. In the epic, quatrains are widely used in the conversation between Prince Bahrom and Princess Gulandom. Quatrains are also important because they make the conversation between the prince and the princess extremely clear to the reader. The conversation is conducted in the form of questions and answers. Bahrom gives answers to every question of Gulandom. Each given answer raises new and new questions. That's how interesting the conversation continues. In the ideas expressed, there is a full opportunity to make a final conclusion. Because each quatrain is logically interconnected, complements each other in content and serves to realize the poetic goal that the poet wants to express. In the quatrains, along with the feedback associated with the main characters, the image of their inner experiences leads. The capabilities of the quatrains are evidenced by the skill of the poet and the fact that they fully convey the spiritual experiences of the main characters of the epic in interesting examples.

**Keywords:** quatrain, epic, form, genre, genre possibilities, skill of the poet, image of the state of mind

**Аннотация.** Четверостишие издавна считается одной из наиболее распространенных поэтических форм в образцах нашей устной и письменной литературы. Помимо самостоятельного применения, они могут выполнять важную поэтическую функцию в составе литературных произведений. В статье рассмотрены размышления о роли четверостишия в композиции объемных произведений. Объектом для этого была выбрана поэма Сайкали "Бахром и Гуландом". В эпосе четверостишия широко используются в процессе разговора между принцем Бахромом и принцессой Гуландом. Четверостишия также важны тем, что с их помощью разговор между принцем и принцессой предельно ясным для читателя. Разговор проводится в форме вопросов и ответов. На каждый вопрос Гуландома Бахром даёт ответы. Каждый данный ответ вызывает новые и новые вопросы. Вот так интересно продолжается беседа. В высказанных идеях полностью присутствует возможность сделать окончательный вывод. Потому что каждое четверостишие логически взаимосвязано, дополняет друг друга по содержанию и служит для реализации поэтической цели, которую хочет выразить поэт. В четверостишиях наряду с обратной связью, связанной с главными героями, лидирует образ их внутренних переживаний. О возможностях четверостиший свидетельствуют мастерство поэта и тот факт, что они полностью передают духовные переживания главных героев эпоса в интересных примерах.



**Ключевые слова:** четверостишие, эпос, форма, жанр, жанровые возможности, мастерство поэта, образ душевного состояния

**Кириш.** Сайқалий адабиётимиз тарихида ўзига хос ўринга эга бўлган шоирлардан бири саналади. У ўзининг “Баҳром ва Гуландом” достони билан ўзбек дostonчилиги ривожига муносиб ҳисса қўшган. Шу жиҳатдан қаралса, Сайқалий ижоди ва унинг дostonчилик тараққиётидаги ўрнига баҳо бериш беъосита миллий қадриятларни тарғиб этиш масаласи билан боғланиши жиҳатидан ҳам долзарблик касб этади.

Мазкур мақола Сайқалийнинг “Баҳром ва Гуландом” достонини ўрганишга бағишланган. Унда дostonдаги тўртликларнинг ўзига хос хусусиятлари таҳлил этилган. “Баҳром ва Гуландом” достони маснавийда ёзилган бўлса-да, унинг таркибида бир неча кичик жанрлардан самарали фойдаланилганлиги кузатилади. Улар орасида мухаммас кўплиги жиҳатдан етакчилик қилгани ҳолда мусаддас, мустазод ва тўртликларнинг ҳам борлиги уларнинг дoston композициясида ўзига хос ўринга эга эканлигини кўрсатади. Бу ҳодиса адабиётимиз тарихи учун янгилик эмас. Буни яхши билган Сайқалий мавжуд адабий анъана имкониятлари даражасида ижод қилишни мақсад қилади ва муваффақиятли равишда унинг уддасидан чиқади.

Тадқиқотнинг мақсади Сайқалийнинг “Баҳром ва Гуландом” достонини замон талаблари даражасида ўрганишдан иборат бўлиб, қуйидаги вазифаларни ўз ичига олади: “Баҳром ва Гуландом” достони композициясида кичик жанрларнинг тутган ўрнига баҳо бериш; шоирнинг тўртликлардан фойдаланиш имкониятларини ўрганиш; Сайқалийнинг дostonнавислик маҳоратини тадқиқ этиш.

#### **Тадқиқот объекти ва қўлланилган методлар**

Ўзбек адабиётшунослигида Сайқалийнинг “Баҳром ва Гуландом” достонига алоқадор тадқиқотлар олиб борилган бўлса-да, бироқ олимлар эътиборидан четда қолган муаммолар ҳам бор. Хусусан, дoston таркибида қўлланилган кичик жанрлар шулар жумласига киради. Сайқалий дoston композициясида тўртликларнинг имкониятидан ҳам унумли фойдаланади. Илк бор мазкур тўртликларнинг алоҳида тадқиқ этилиши тадқиқотнинг ўзига хос янгилиги ҳисобланади. Тадқиқот объекти сифатида Сайқалийнинг “Баҳром ва Гуландом” достони танланган. Унда тарихий-қиёсий методдан фойдаланилди. Мазкур мақола Сайқалий ижодида кичик жанрлар, хусусан, тўртликларнинг ўзига хос хусусиятларини ўрганишга бағишланганлиги билан муҳим аҳамиятга эга.

#### **Олинган натижалар ва уларнинг таҳлили**

Тўртликларнинг шеърятда қўлланилиши ёзма адабиётнинг дастлабки шаклланиш даврига ҳам хос ҳодиса ҳисобланади. Ҳозирча энг қадимги ёзма адабиёт намуналари ҳисобланган туркий монийлик ва буддавийлик шеърларида тўртликларнинг фаол эканлиги кузатилади. Албатта бу тўртликлар ислом муҳитига қадар катта тараққиёт йўлини босиб ўтди. Исломгача бўлган адабиётда тўртликлар, асосан, аллитерацион шеърларда қўлланилди. Кейинчалик ислом муҳитида эса қофия шеърнинг асосий унсурига айлангач, тўртликларнинг яратилишида ҳам қофия мезонларига амал қилина бошлади. Бу ҳолат, хусусан, “Қутадғу билиг” достонида кузатилади. Гарчи асар маснавий асосида яратилган бўлса-да, унинг таркибида тўртликларнинг мавжудлигини қадимги туркий адабиётга хос анъананинг давом этиши сифатида баҳолаш мумкин [1], [3].

Тўртликларнинг туркий исломий адабиётда етакчи мавқега эга бўлишида Адиб Аҳмад Югнакий ижоди муҳим рол ўйнади. “Ҳибат ул-хақойик”нинг муқаддима бобларидан ташқари асосий қисмининг тўртликлар шаклида ёзилиши бунинг ёрқин тасдиғидир. Адиб Аҳмад “Ҳибат ул-хақойик” асарида ўз даври, ўзигача бўлган туркий халқлар оғзаки ва ёзма адабиёти,



шунингдек, Шарқ адабиётига хос тажриба ва анъаналарга таянди ҳамда шубҳасиз уларнинг давомчисига айланди [4], [5].

Шундай қилиб, тўртликлар қадимги туркий шеърятдан ислом даври адабиётига узлуксиз ривожланиш даврини босиб ўтди ва ҳар бир даврдаги (монийлик, буддавийлик, ислом) адабий анъаналар асосида тараккий эта борди.

Тўртликларнинг катта асарлар таркибида қўлланилиши кейинги даврларда яратилган бадиий ижод намуналари учун хос хусусият саналмайди. Бироқ бу ҳодиса Сайқалий ижодига тааллуқли эмас. Чунки шоир “Баҳром ва Гуландом” достонида тўртликларнинг имкониятидан ҳам самарали фойдаланади ҳамда Юсуф Хос Ҳожиб, Адиб Аҳмад Югнакий каби ижодкорлар анъанасининг давомчисига айланади. Достондаги тўртликлар шаҳзода Баҳром ва малика Гуландомнинг дастлабки учрашувидаги суҳбат жараёнида қўлланилади. Тўртликлар Гуландомни қизиқтирган саволлар билан бошланади. Чунки малика томонидан номаълум йигитга алоқадор аниқлаши лозим бўлган муаммолар жуда кўп эди:

Айди Гуландом: -Аё, жўлида аҳволим гапур,

Эй, фалак урғон, аламлик малбуси шолим, гапур,

Не сабабдин сан бу расволикда бўлдинг мубтало?

Эмди изҳор айла ич дардингни абдолим, гапур [2].

Малика томонидан айтилган саволга асосланган ҳар бир тўртликка Баҳром тарафидан жавоб қайтарилади. Берилаётган жавобларнинг ҳар бирида шаҳзоданинг ички кечинмалари тасвирига алоҳида эътибор қаратилади:

Айди шаҳзода: -Мани арзимни, эй моҳим, эшит,

Ҳолима эрмас тонуклук, нолау оҳим эшит,

Сандин ўзга ҳеч киши ҳолимни сўрғон йўқ эди,

Айтайин дардимни кам-кам духтари шохим эшит[2].

Тўртлик мазмунидан кўриниб турибдики, жавоблар маликани унчалик ҳам қаноатлантирмайди. Бу йигитда қандайдир дард билан биргаликда сир ҳам яширинганлиги маълум. Унга ҳамдард керак. Шунинг учун ҳам у дардига шерик изламоқда. Маликани бу номаълум йигит жуда қизиқтириб қўяди. Унинг кимлиги, қаердан келганлиги ҳам жумбоқ. Буни аниқлаш керак. Саволларга кўмилган тарзда суҳбат яна давом эттирилади:

Айди Гуландом: -Аё, саргашта, жойинг қайсидур,

Сидки ихлосинг била билган Худойинг қайсидур,

Қайси йўлдин, қайси чўлдин мунда туштунг зор ўла,

Ота-онанг ким эрур юрган диёринг қайсидур?[2]

Ҳар бир саволни Баҳром ўзи учун маликага яқинлашиш йўлидаги бир имконият сифатида қабул қилади. Шунинг учун ҳам жавоблар сирли бўлиши лозим. Шу йўл билан маликани ёнида кўпроқ ушлаб туриш ва ўзига ром этиш йўллари топиш мумкин. Ҳар бир жавоб янги-янги саволларнинг туғилишига сабаб бўлади. Сирлилиқ борган сари Гуландомнинг қизиқишнинг ортишига ва суҳбатнинг чўзилишига олиб келади. Шаҳзоданинг бундан ўйланган мақсади аста-секинлик билан амалга оша бошлайди. Бу эса малика ва шаҳзода учун бир-бирини яхшироқ билиб олишнинг калити вазифасини ҳам ўтайди. Баҳромнинг жавобини кузатамиз:

Айди шаҳзода: -Шу ётқон жой жойимдур манинг,

Ким бу савдоларни солғон бир Худойимдур манинг,

Ота-онам шавку завкимдур, сипоҳимдур жунун,

Остонинг ястониб ётқон саройимдур манинг[2].

Сирлилиқ борган сари кучайиб бормоқда. Аниқ жавоблардан эса дарак йўқ. Ётқон жойининг ватани эканлиги, бошига тушган савдоларнинг сабабчиси сифатида фақат Яратганни билиши, шавку завкни эса ота-онаси деб англаш, маликанинг остонасини саройи сифатида



қабул қилиш унинг ошиқлигига бир ишорадир. Гуландом ҳам буни хис қила бошлагандек таассурот уйғотади:

Айди Гуландом: -Гадо ҳолингго боқиб сўзлагил,  
Нега ўзга қизди кўй ўртода бизни кўзлогил,  
Неъмат алвони ҳуснумга таманно айладинг,  
Ўлтур, ўлтур, шул умидга рўдаларни тузлагил [2].

Малика йигитнинг бундай орзуларини хомхаёлликка йўяди. Ўзига бошқа қизни танлаши лозимлиги ҳақида маслаҳат ҳам беради. Бироқ шахзоданинг қарори қатъий, асосий мақсади Гуландом висолига эришиш. Шунинг учун ҳам у анчадан бери сарсон ва саргардон. Шохона ҳаётидан воз кечиб, ғариблик йўлини тутди. Ошиқлигининг малика учун маълум бўла бошлагани шахзоданинг ишқий дардларини айтиш имкониятларини кенгайтиради. Энди у ҳақиқий ошиқ эканлиги исботлаши лозим. У оддий ҳавасмандлардан эмас:

Айди шахзода: -Аё жонона, муштоқингдурам,  
Мусриф ҳуснунг закоти берки қашшоғингдурам,  
Сан дема бу сўз била бу ерда мот айлай мун,  
Неча муддатдин бери бу ерга тузхоҳингдурам[2].

Сирлар аста-секинлик билан очила бошлайди. Ошиқлик бу йигитни Чин юртига бошлаб келган экан. Ишқ - давосиз дард. Маликага эришиш эса осон эмас. Бунга ҳаракат қилганлар жуда кўп бўлган. Ҳолва деган билан оғиз чучимайди. Йигитнинг кимлиги ҳалигача номаълум. Сухбат йўналиши ҳам ўзгараётгандек. Малика йигитни энди-тергашни тўхтатгандек, гўё:

Айди Гуландом: -Ажаб сўз айтасан, бемарҳабо,  
Бемаза сўз кўп урарсан, кўпни кўрган беҳаё,  
Оласан, халво дегон бирлан бўлур оғзинг чучук,  
Юз табибга бош уруб юрсанг, бу дардга йўқ даво [2].

Шахзоданинг кейинги гаплари маликага ёқмаётгандек таассурот уйғотади. Бемарҳабо, бемаза, беҳаё сўзлари унга берилаётган сифатлардек қабул қилинади. Учинчи ва тўртинчи мисралар образлилик касб этмоқда. Сухбат яна давом этади. Шахзода бу сўзларни ўзига унчалик ҳам оғир олмайди. Балки улардан фойдаланган ҳолда фикрларини асослашга ҳаракат қилиб, маликадан ўзига нисбатан илтифот кўрсатишини сўрайди:

Айди шахзода: -Аё, ҳозик табибим сан манинг,  
Не бўлур, дардинг не деб, сўрсанг ғарибим деб манинг,  
Ҳазрати Тангри таолодин муродим шул эрур,  
Айласа тақдир агар бўлсанг насибам сан манинг[2].

Дардига юзлаб табибнинг даво тополмаслигини шахзода ҳам яхши билади. Унинг даволовчиси фақат малика Гуландом бўлиши мумкин. Шунинг учун маликани ўзига табиб, деб ҳисоблайди ва ундан мадад кутади. Учинчи ва тўртинчи мисралар Баҳромнинг ниятини тўлиқ намоён этади. Бунга малика ҳам ўзига хос тарзда жавоб қайтаради. Ошиқларининг жуда кўп бўлганлиги, шахзоданинг бу мажнунсифат ҳолати унинг учун янгилик эмаслиги, ҳаётда жонон учун жондан кечган битта у эмаслиги каби фикрлар кейинги тўртлик мазмунини ташкил этади. Баҳром эса ўз ишқининг бошқаларга сира ҳам ўхшамаслигини алоҳида таъкидлаб, маликани ўзгалар билан солиштирмасликка чақиради. Сухбат эса борган сари қизиқарли тус ола боради. Шахзода ҳам, малика ҳам ўзларини жуда эркин хис қилишади. Гўёки, илгариги эски қадрдонлардек сухбатни давом эттиришади. Буни ўзига имконият деб билган шахзода борган сари мақсадларини очик баён қила бошлайди:

Айди шахзода: -Бихишти жовидоним сан манинг,  
Ҳавзи кавсардин хабар айтур лаби қирмизларинг,  
Ўлсам армоним йўқ эрди, эй гўзаллар сарвари,  
Қўлтуғум тахтига бўлса буйла болин изларинг [2].



Малика шахзоданинг гапларидан ҳеч ҳам хафа бўлмайди. Балки ўзини унга яқинроқ тута бошлайди. Тасаввурида нимадир уларни ўзаро боғлаб турганлигини ҳис қилаётганлиги сезилади. Кўнглини узиб, суҳбатни ташлаб кетолмайди. Шунинг учун ҳам шахзоданинг қочиримларга бой гапларига мос жавоб беришга ҳаракат қилади. Гўзаллар сарвари дея эътироф этилаётган Гуландомнинг сўзларида юморга бой ифодалар пайдо бўлади:

Айди Гуландом: -Аё эй, эси кетган булҳавас,  
Бас бу ҳолинг бирла кўнглунг анча-мунча истамас,  
Ҳар киши ўз ҳолини билиб гапурса яхшидур,  
Хуб ярошур қўлтуғунгни остига бир даста хас [2].

Тўртлик мазмундан малика шахзодага танбех бераётгандек таассурот уйғотади. Бирок бу ҳақиқий норозилик белгиси эмас. Балки оддий бир насиҳатдай гап. Энди суҳбатнинг тугаши асло мумкин эмас. Борган сари шахзода ўз фикрида қатъий туриб, висол орзусидаги шаштидан қайтмайди:

Айди шахзода: -Қачон бўлғай кўлунгдин ушласам,  
Олмаларинг искаб-искаб, лабларингдин тишласам,  
Шунча ҳам туфроқда оғноб ётқоним басдур манго,  
Эмди лозимдур уч ой бағримда олиб кишласам [2].

Гуландом тасаввурида суҳбат ҳам аяниб кетди. Шунинг учун бўлса керак шахзодани “эси кетган мурдашў”, деб атайди. Сўзларининг аввал сал мағзи бордек кўринганди. Энди эса айтган гаплари чегарадан чиқиб кетди. Канизакларининг унга рўпара қилганидан норозидек, гўё:

Айди Гуландом: -Аё, эй эси кетган мурдашў,  
Қиз-хотунлар мени санга нега этти рўбарў,  
Аввал-аввал сўзларингни мағзи андак бор эди,  
Эмди чиқти сўзларингни орасидан латтабў[2].

Бу сўзлардан шахзоданинг шашти сал пасайиб, хафа бўлгандек кўринади. Тўртлик мазмуни ҳам шундан дарак беради. Менга илтифот кўрсатиб, ўзингни сирдошдек тутдинг, бундан орамизда яқинлик пайдо бўлди, деб ўйлагандим. Сўнг эса исмимни мурдашў атаб, яхшилаб ҳурматимни жойига қўйдинг, деган фикрлар шахзода гапларининг асосини ташкил этади:

Айди шахзода: -Гулим аввал худ оғоз айладинг,  
Илтифот айлаб мани ўзингга ҳамроз айладинг,  
Ман дедим бир ошнолик бўлди ўхшар ўртада,  
Мурдашў қўйдинг отимни, яхши эъзоз айладинг [2].

Гуландом ноўрин айтган сўзлари учун кечирим сўрагандек бўлади. Йигитнинг кўнгли қолмасин, деб ўйлайди. Ҳаттоки, агар ўладиган бўлсанг гўру кафанингни ўзим қилайин, деган тақлиф ҳам билдиради. Бу гапларга жавобан шахзода ишқ ўти билан мени тириклайин ўлдириб бўлдинг, энди ўлсам хоҳ гўри кафан қилгил, хоҳи қилмагил, менга фарқи йўқ дегандек жавоб қайтаради.

Бундан Гуландом хайратга тушади. Бу сўзлар унга маънисиздай бўлиб туюлади. Ҳар бир гапи бетайин ва пайдар пай, гўёки, қанотсиз, пайконсиз отилган ўққа ўхшайди. Қандай қилиб ўлик тирик одамга даъво қилиши мумкин. Дунёда бундан ҳам баттар нодон бўлмаса керак:

Айди Гуландом: -Ман айдим сўзларингни мағзи йўқ,  
Ҳар бири бир тири паррондур пару пайкону йўқ,  
Ҳеч эшитибсан ўлук тирика даъво айламиш,  
Эмди билдим, дунёда сандин баттар нодони йўқ[2].



Шахзоданинг ҳар бир гапи малика билан боғлиқ ҳолда ифодаланади. Айтилишича, унинг сўзлари тирилишига сабаб бўлмоқда. Беҳаёлигининг сабаби эса маликанинг кийикдек кўзлари. Гуландомнинг ёнидан кетишини шахзода сира ҳам хоҳламайди. Шунинг учун ҳам маликага очикдан очик мурожаат қилади:

Айди шахзода: -Ўлуб эрдим, тиритти сўзларинг,  
Беҳаё қилди мани ваҳший кийикдек кўзларинг,  
Ўргилай бошингдин, э моҳ, ёна кетсанг ўламан,  
Меҳрибонлиғ бирла амр эт кўма кетсун кизларинг [2].

Бу гаплардан сўнг малика ҳам сал бўшашгандек бўлади. Йигитнинг ўлимига асло рози эмасдек фикр юритади. Унга насиҳат қилган одамдай ўзига бемаҳал ўлим тиламаслиги кераклиги ҳақида сўзлайди. Фақат уйланишга мендан бошқа киз қурибдимикан, деган эътироз ҳам билдиради:

Айди Гуландом: -Йигитсан, ўлма то етмай ажал,  
Нима зўр келди тилаб ўзунгго марги бемаҳал,  
Мандин ўзга киз қурубтуму, агар олур бўсанг,  
Ай фалони, билмам отинг Миршарифму, Мирбадал[2].

Шахзода ўз фикрида собит. Унинг ўзгариши жуда ҳам қийин. Тақдири азалга ишонади. Агар хуру ғилмон бўлса ҳам маликадан воз кечмайди. Шунинг учун ҳам уни инкор қилмаслигини илтижо қилади:

Айди шахзода: -Ажойиб сўзларинг бор, эй гўзал,  
Не қилурсан сани олсам бўлса тақдири азал,  
Сандин ўзга хуру ғилмон бўлса олмомдур ани,  
Қил қабул хизматда бизни айлама радди бадал[2].

Маликани қандайдир бир илинж шу номаълум йигитга боғлаб туради. Шу сабабли бўлса керак ундан воз кечиб кетолмайди. Кўнглидан ўтаётган ўйларини тўкиб солади. Назарида йигитдаги гадолардек ҳол, қиёфа ва мақсад ўзаро бир-бирига мос тушмаётгандек туюлади. Бу орқали нимадандир норозилигини намоён этади:

Айди Гуландом: -Санга бир шахлик анжом бўлмаса,  
Ё сани отинг ўшал шахзода Баҳром бўлмаса,  
Шул ҳолинг бирла уёлмай қайси оғзинг борадур,  
Ўзга қизни берсанг, олмам то Гуландом бўлмаса[2].

Бу сўзлардан шахзоданинг кўнглида бир умид пайдо бўлади. Ўз исмини эшитиш унга алоҳида бир куч бағишлайди. Натижада ўзи ҳақида ҳам айрим нарсаларни айтишнинг вақти келди, деган қарорга келади. Ҳаттоки, ўзини таништириб, Рум шахзодаси эканлигини сўзлайди. Бироқ ҳозирча исмини ошкор қилишни истамайди:

Айди шахзода: -Мани отимни сўрдунг неча йўл,  
Айтойин Оллоҳ таоло хоҳласа вақти қабул,  
Сан мани доим гадодур деб хаёлинг олмасун,  
Рум шахин шахзодасидурман улушум кенгу мўл [2].

Сухбат ана шу тарзда давом этади. Малика учун очилмаган унчалик ҳам кўп сир қолмади. Фақат шахзоданинг исмини билолмади, холос:

Айди Гуландом: -Азизим, рухсат ўлса қайтоли,  
Гар Худо еткурса қолгон сўзни сўнгра айтоли,  
Шунча ҳам сўрдумки айт, отингни изҳор этмадинг,  
Эй саломат бўл, йигито, биз бали дедик бали[2].

Малика Гуландомнинг сухбатдан кўнгли тўлгандай бўлади. Рухсат сўраб, яна учрашиш умиди билан саройга қайтади. Кўриниб турибдики, тўртликлар сухбат жараёнини тўлиқ юзага чиқаришда асосий восита ролини ўйнамоқда. Буни тўртликнинг ички имкониятларидан келиб



чиққан ҳолда баҳолаш лозим. Чунки ҳар бир тўртликда маълум бир фикр бошланиб, ўз якуний ҳулосаси билан тугалланмоқда. Бу эса Сайқалийнинг мақсадини тўлиқ рўёбга чиқариш учун хизмат қилади. Суҳбатни дастлаб ўзини қизиқтирган саволлар билан Гуландом бошлайди. Баҳром эса унга жавоб қайтаради. Баҳромнинг жавоблари асосида Гуландомнинг фикрлари оддий савол-жавобликдан ҳақиқий суҳбатга айланади. Айтилаётган фикрлардан шахзоданинг ошиқ эканлиги маълум бўлади. Шахзода берилган саволларга бирданига тўғри жавоб бермайди, иложи борича суҳбатни чўзишнинг ҳаракатида бўлади. Бу орқали маликанинг ёнида кўпроқ бўлишини хоҳлайди. Суҳбат самимий тарзда кечади. Маликанинг ҳам ғашига тегмайди. Чунки Баҳромнинг оддий одам эмаслигини малика олдиндан ҳис қилади. Натижа эса кўнгилдагидек якун топади.

### **Хулоса**

Тўртликлар том маънодаги мустақил, мазмунан тугалланган шеърӣй шакл ҳисобланади. Уларда фикр ихчам ва лўнда ифодаланади. Сайқалий мазкур тўртликлар орқали бирор бир воқеани тасвирлашни мақсад қилиб олмайди, балки Баҳром ва Гуландомнинг фикр ва мулоҳазалари баёнида уларга таяниб иш кўради. Достондаги тўртликларни бир-биридан ажратган ҳолда тасаввур қилиш мумкин эмас. Чунки ундаги ҳар бир тўртлик мантиқан ўзаро боғланган бўлиб, бир-бирини тўлдиради ҳамда шоир ифодаламоқчи бўлган поэтик мақсадни тўлиқ юзага чиқаришга хизмат қилади. Фикрнинг тугалланганлиги ва мазмуннинг мукамаллиги суҳбат жараёнининг тасвирида тўртликларнинг ҳам ўз ўрнига эга эканлигини кўрсатади. Бу ҳодисани Сайқалий ўзининг “Баҳром ва Гуландом” достони орқали амалда кўрсатиб бера олганлиги шоирнинг ўзига хос бетакрор маҳоратидан далолат беради.

### **Адабиётлар:**

1. Абдуллаев В. Ўзбек адабиёти тарихи. –Т.: Ўқитувчи, 1980. – Б. 56.
2. Сайқалий. Баҳром ва Гуландом. –Т.: Фан, 1960. – Б.130, 130, 130, 130, 130, 130,131, 131, 132, 132, 132, 132, 133, 133, 133, 133, 134, 134, 134.
3. Орзибеков Р. Ўзбек адабиёти тарихи. –Т.: Адабиёт жамғармаси, 2006. – 340 б.
4. Ўзбек адабиёти тарихи. 5 томлик, 3-том. –Т.: Фан, 1978. – Б. 171-178.
5. Валихўжаев Б. Ўзбек эпик поэзияси тарихидан. –Т.: Фан, 1974. – 256 б.

### **References:**

1. Abdullayev V. O‘zbek adabiyoti tarixi. – T.: O‘qituvchi, 1980. – B. 56.
2. Sayqaliy. Bahrom va Gulandom. – T.: Fan, 1960. – B. 130, 130, 130, 130, 130, 130,131, 131, 132, 132, 132, 132, 133, 133, 133, 133, 134, 134, 134.
3. Orzibekov R. O‘zbek adabiyoti tarixi. – T.: Adabiyot jamg‘armasi, 2006. – 340 b.
4. O‘zbek adabiyoti tarixi. 5 tomlik, 3-tom. – T.: Fan, 1978. –B. 171-178.
5. Valixo‘jayev B. O‘zbek epik poeziyasi tarixidan. – T.: Fan, 1974. – 256 b.

### **Муаллиф:**

**Маматкулов М. Р.** - Гулистон давлат университети, Филология факультети декани, филология фанлари номзоди, доцент.